

Democratiseer de decentralisatie!

Bij wijze van uitzondering (*never talk strategy!*) begin ik met een ervaring uit onze verkiezingscampagne voor de gemeenteraad. Als start organiseerden we bijeenkomsten in het land om afdelingsbesturen, lokale lijsttrekkers en hun campagneteams bij te praten over onze *centrale* campagneboodschap: “meer banen, minder lasten en beter onderwijs!” In elke zaal waar ik dit uitlegde, staken mensen hun vinger op en zeiden: “Leuk hoor, maar je vergeet de *decentralisaties* helemaal!” En dan was er instemmend geroezemoes want dat was het dossier dat alle gemeenten voor grote uitdagingen ging stellen.

Natuurlijk hebben we de campagneboodschap niet veranderd in: “meer banen, minder lasten, beter onderwijs en zorgvuldige decentralisatie”. Maar ook voorbij het niveau van oneliners en slogans is decentralisatie een technisch thema dat niet direct een gevoel oproept. Toch gaat het wel ergens over. Gemeenten krijgen zware taken die eerst door de Rijksoverheid werden uitgevoerd. Zo zijn ze voortaan verantwoordelijk voor goede zorg voor langdurig zieken of mensen met een beperking. En voor het aan het werk helpen van jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt. En dat met minder geld.

Nu nog is het vooral een issue onder bestuurders. Mensen maken zich namelijk niet druk over de wijze waarop de overheid dingen organiseert. Ze willen goede zorg maar wie dat precies regelt interesseert ze geen biet. Tot het misgaat natuurlijk. Gemeenten zien zichzelf dus voor de ondankbare taak gesteld het vanzelfsprekende goed te regelen. Als het lukt, hoor je niemand. Als het mislukt, krijgen wethouders de wind van voren. Critici zeggen dat *operatie decentralisatie* de centrale verzorgingsstaat ondermijnt en wijzen op de fors dalende zorginkoop voor 2015 door gemeenten en verdwijnende thuiszorgbanen. Voorstanders denken

dat gemeenten het beter kunnen organiseren (in combinatie met andere taken) en dat het de organisatie van zorg en werk dichterbij brengt. Mensen kunnen voortaan naar hun gemeentehuis in plaats van een anonieme Haagse toren met een antwoordapparaat!

Ik hoor tot het kamp der optimisten. Zeker sinds 19 maart is mijn vertrouwen in gemeenten groot. Wel plaats ik twee kanttekeningen. Allereerst het geografische dilemma. In 2004 is de ruimtelijke ordening gedecentraliseerd. Met als gevolg dat elke gemeente zijn eigen winkelcentrum of kantorenpark ging bouwen. Verblind door projectdrang, dus zonder te kijken naar de reële behoefte en zonder af te stemmen met buurgemeenten. Provincies konden dit niet in de hand houden en tien jaar later is het resultaat voortwoekerende leegstand. Terugkijkend was het schaalniveau niet goed gekozen en ben ik voorstander van meer centrale controle door de rijksoverheid.

Ten tweede de democratische dimensie. Burgemeesters van verschillende politieke kleuren wezen hier afgelopen weken al op. Pieter Broertjes (Hilversum, PvdA) deed in de *Ben Pauwlezing* de oproep om de centrale verkiezingsdatum te vervangen door de mogelijkheid van tussentijdse raadsverkiezingen bij lokale bestuurscrises. Decentrale gemeenteraadsverkiezingen dus. En Jozias van Aartsen (Den Haag, VVD) wil dat gemeenten hun eigen belastingen kunnen innen in plaats van afhankelijkheid van de bijdrage uit het centrale gemeentefonds van de Rijksbegroting. In tegenstelling tot de decentralisaties zelf zijn hun betogen wel in een pakkende slogan te vangen: “Meer lokale taken? Versterk de lokale democratie!” Echt iets voor D66 om hier werk van te maken!

Kees Verhoeven

D66-Tweede Kamerlid

D66 Debat

D66 is een sociaal-liberale partij, met als uitgangspunt de vrijheid van het individu in samenhang met zijn sociale omgeving (*societas*; bondgenootschap en *libertas*: vrijheid). De invulling van dit sociaal-liberale gedachtegoed leidt echter niet per definitie tot eenduidige standpunten. In Debat tast *Idee* de verschillende afwegingen en invalshoeken onder de leden af. Iedere editie lanceert de redactie een debatstelling op Plein66 en LinkedIn die aansluit bij het themanummer. Dit artikel vormt de neerslag van de discussie die dit tot gevolg had.

Vanaf haar oprichting pleit D66 consequent voor een krachtig democratisch bestuur, als waarborg voor onze individuele vrijheid. Als macht verschuift van nationaal niveau naar lokaal (en Europees) niveau, dan moet de democratische controle op die macht dus meeverschuiven. Maar in hoeverre gebeurt dit? Betekent deze machtsverschuiving een langzame uitholling van onze democratie?

Door Mark Snijder

Verschuiving van de macht naar lokaal/ Europees niveau gaat NIET ten koste van de democratie ...

Alle deelnemers aan de discussie menen dat verschuiving van de macht niet per definitie ten koste gaat van de democratie. “De combinatie van een kleine democratische unie (gemeente) en een grote (Europa) is het meest effectief”, stelt een musicus. “Voorwaarden zijn wel dat de trias politica en de scheiding tussen kerk of ideologie en staat worden gehandhaafd.” Een copywriter vindt dat juist het lokale niveau is ingericht voor een goed werkende democratie: “Alle democratische structuren zijn aanwezig: vrije verkiezingen, transparantie en media. Dat er nu geen interesse is van de bevolking is niet erg; dat verandert wel als de belangen groter worden.”

De meeste deelnemers zijn wel kritisch over de kwaliteit van de democratische controle op zowel lokaal als Europees niveau. “Een probleem is dat door het wegvallen van de lokale pers de informatievoorziening gebrekkig is”, stelt een oud-regiovoorzitter. “Een meer transparante informatievoorziening over wat het lokale bestuur doet en wat volksvertegenwoordigers besluiten, in de vorm van gestandaardiseerde open data, is hier gewenst. Het bestuur wordt dan meetbaar. Het is goed om die standaarden dan weer Europees vast te leggen. Zo wordt het lokale bestuur op Europees niveau vergelijkbaar, en kunnen burgers in heel Europa hun lokale situatie met elkaar vergelijken.” Een lokale Friese politicus weet uit ervaring dat het verdwijnen van lokale pers geen probleem hoeft te zijn. “Het gat dat ontstaat als de lokale pers wegvalt, wordt weer gevuld door nieuwe media, bijvoorbeeld in de vorm van lokale internetkranten.”

Ook op Europees niveau moet de democratische controle volgens de meeste deelnemers verbeterd worden. Er wordt gesproken over een “directere band tussen Europese partijen en hun Europese kiezers”. Iemand anders vindt “de rol van de Raad van Ministers vreemd en ondoorzichtig”. Een ondernemer en lijsttrekker voor de Provinciale Staten-verkiezingen noemt in dit verband de belastingheffing. “Als bij Europese en lokale instellingen meer taken en meer macht komen te liggen, zouden we dan ook meer belastingheffing op die niveaus moeten leggen? Daarmee groeit immers de betrokkenheid en zal verantwoording worden afgelegd over besteding van de middelen. Dat is logischer dan belastingheffing op een ‘tussenniveau’, dat zou fungeren als doorgeefluik met beduidend minder beslissingsbevoegdheden.”

‘Een meer transparante informatievoorziening over wat het lokale bestuur doet en wat volksvertegenwoordigers besluiten, in de vorm van gestandaardiseerde open data, is gewenst’

... want juist op nationaal niveau functioneert de democratie niet goed

Een aantal deelnemers aan de discussie wees op de democratische tekortkomingen op nationaal niveau. Overheveling van macht naar andere niveaus kan de democratische controle daarom juist versterken. Zo vindt een onderzoeker dat het belang van de nationale politiek overschat wordt. “De stelling gaat er impliciet vanuit dat de nationale politiek meer democratische legitimiteit heeft dan de lokale en Europese politiek. Deze veronderstelling is problematisch.” Hij stelt dat de nationale politiek “de balk in het eigen oog niet ziet door te wijzen op de tekortkomingen van lokale en Europese politiek. Met democratie heeft de regeringsvorm in Nederland niet veel te maken.”

Ook een lokale fractievoorzitter, en oud-kandidaat voor het Europees Parlement, wijst op de gebreken op nationaal niveau. “De overeenkomst tussen Europa en de gemeenteraad is dat het nog om de inhoud gaat. Hoe anders is het in Den Haag. Het samenspel tussen media en politiek

heeft in Den Haag ongezonde vormen aangenomen. Het is daar waar de uitholling van de democratie plaatsvindt. Waar politici niet of nauwelijks verantwoordelijkheid willen nemen om moeilijke beslissingen te nemen. Waar mediapresentatie belangrijker is dan inhoud, en waar kiezers niet meer weten wat ze wel en niet kunnen geloven.” Hij richt zich daarom juist op het lokale niveau en het Europese niveau. “Daar laat ik de democratie volop haar werk doen.”

‘De overeenkomst tussen Europa en de gemeenteraad is dat het nog om de inhoud gaat. Hoe anders is het in Den Haag. Het samenspel tussen media en politiek heeft in Den Haag ongezonde vormen aangenomen’